

Johanas BALTRIMAS
Lietuvos teisės instituto
Teisinės sistemos tyrimų skyriaus
jaunesnysis mokslo darbuotojas
Ankštoji g. 1A, LT-01109 Vilnius
El. p. johanas.baltrimas@teise.org

APYLINKĖS TEISMO NUTARTIS DĖL RAIDĖS „W“: ATVEJO ANALIZĖ PRECEDENTO DOKTRINOS ASPEKTU

Asmenvardžių rašyba dokumentuose nelietuviškai yra politiškai jautrus klausimas, susijęs su užsieniečių integracija Lietuvoje, Lietuvos piliečių galimybėmis laisvai judėti užsienyje ir kitomis aktualiomis problemomis. Straipsnyje pristatoma Lietuvos teismų praktikos padėtis šiuo klausimu, ypač skiriant dėmesį naujausiai Vilniaus miesto apylinkės teismo nutarčiai, kurioje buvo spęstas W raidės vartojimas užrašant asmens pavardę dokumentuose. Tekste aptariamas teismų doktrinos reinterpretavimas ją pakoreguojant, apžvelgiami užsienio jurisprudencijoje išskiriami teismų precedentų įveikimo pagrindai. Darbo ašis yra išskyrimas argumentų, kuriais remiantis gali būti sprendžiamas precedentinės teisės aiškinimo klausimas rašybos nelietuviškais rašmenimis dokumentuose klausimu. Juos įvertinus, prieita prie išvados, kad padėtis precedentinėje teisėje yra neaiški, sudaro prielaidas teisės neapibrėžtumui, asmenų lygiateisiškumo principo pažeidimams, todėl geriausia išeitis šiuo atveju yra įstatymų leidėjui klausimą sureguliuoti norminiu aktu.

ĮVADAS

Asmenvardžių rašyba dokumentuose nelietuviškai yra ilgą laiką Lietuvoje sprendžiamas klausimas. Lietuvoje yra asmenų, kurių pavardės nelietuviškos, o šiuo metu vykstanti aktyvi imigracija į Europą gali gerokai padidinti jų skaičių ir tautinių mažumų daugia-kultūriškumą. Nekalbant apie klausimo vertybinį aspektą, nelietuviška asmenvardžių rašyba gali sukelti nepatogumų – valstybės įstaigose, santykiuose su kitais privačiais asmenimis gali būti sudėtinga užrašyti asmenvardį užsienietiškais rašmenimis, jis gali būti užrašomas su klaidomis. Antra vertus, problemų gali kelti ir pavardžių sulietu-

vinimas, jeigu dėl to pavardė skiriasi nuo kitų šeimos narių pavardės; jeigu asmens pavardė kitos valstybės registruose yra kitokia ir pan.

Šiuo metu Lietuvos teismų praktikoje asmenvardžių rašybos dokumentuose nelietuviškai klausimu yra susiklosčiusi savita padėtis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išsprendęs bylų, kuriose pripažino, kad pagal galiojančius įstatymus valstybės, savivaldybės įstaigos neturėjo pareigos fizinių asmenų pavardes rašyti nelietuviškais rašmenimis, tačiau pastaruoju metu Vilniaus miesto apylinkės teismas priėmė nutartį, kurioje Vilniaus miesto savivaldybės Teisės departamento Civilinės metrikacijos skyrių įpareigojo asmens dokumentuose įrašyti asmens pavardę su nelietuviška raide. Ši nutartis nebuvo apskūsta ir įsiteisėjo, todėl atsirado su ankstesniais precedentais konkuruojantis teismo sprendimas. Dėl savo patrauklumo ginčo šalims naujausiame precedente pateiktas teisės aiškinimas gali įsivyrėti visuomeniniuose santykiuose. Tačiau vadovavimasis juo gali kelti abejonių dėl anksčiau išsakytos aukštesnių pakopų teismų pozicijos.

Atsižvelgiant į tokią padėtį, buvo nuspręsta parengti šį straipsnį, kurio tikslas yra pateikti argumentų, kuriais remiantis gali būti sprendžiamas precedentinės teisės taikymo klausimas rašybos nelietuviškais rašmenimis dokumentuose klausimu.

Šie argumentai darbe išgryninami atliekant konkuruojančių teismų precedentų loginę turinio analizę, remiantis specialiąja literatūra, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir individualius ginčus nagrinėjančių teismų praktika, atsižvelgiant į supranacionalinių teismų jurisprudenciją. Juos pristatant darbe didelis dėmesys skiriamas teismų doktrinos reinterpretavimo ją pakoreguojant klausimui. Pažymėtina, kad pristatomo tyrimo objektas apsiriboja teismo precedento doktrinos aspektais analizuojamu klausimu, o materialiniai argumentai *už* ir *prieš* asmenvardžių rašybą dokumentuose nelietuviškai konceptualiai nėra nagrinėjami. Siekiant metodologinio skaidrumo, autorius pripažįsta, kad yra linkęs pritarti asmenvardžių rašybos dokumentuose dviem kalbomis (originalo kalba be jokių pakeitimų ir lietuvių kalba) įteisinimui.

I. TEISINIS REGULIAVIMAS DĖL RAŠYBOS NELIETUVIŠKAIS RAŠMENIMIS

Šiame darbe svarbiausias pristatomas klausimas yra teismų precedentų konkurencija su vėlesniais žemesnių pakopų teismų precedentais, atsižvelgiant į konkretaus nagrinėjamo atvejo kontekstą. Šio klausimo tyrimas remiasi į konceptualius aspektus, susijusius su žemesnių pakopų teismų laisve kartais nepaisyti aukštesnių teismų precedentų. Tačiau prieš tai aptariant reikalinga išdėstyti ir svarbiausią įstatyminių reguliavimų bei aptarti susijusių teismų praktiką. Pamatinės nuostatos tiriamu klausimu yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau vadinama – Konstitucija), pagal kurios 14 str. valstybinė kalba yra lietuvių kalba. Svarbią kalbos vietą tarp kitų vertybių Konstitucijoje patvirtina ir tai, kad kalba yra minima jos preambulėje: „Lietuvių tauta, <...> išsaugojusi

savo dvasią, gimtąją kalbą, raštą ir papročius <...>, atgimusios Lietuvos valstybės piliečių valia priima ir skelbia šią Konstituciją.“ Iš Konstitucijos 37 str. galima matyti, kad Konstitucija vertybe pripažįsta ne tik lietuvių kalbą – šiame straipsnyje yra įtvirtinta ir Konstitucijos ginama kitaučių teisė puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius.¹

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba 1991 m. sausio 31 d. priėmė nutarimą Nr. I-1031 „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“, pagal kurį lietuvių ir nelietuvių tautybių Lietuvos Respublikos piliečių vardai ir pavardės pasuose rašomi lietuviškais rašmenimis. Galimybė asmenvardžius rašyti nelietuviškais rašmenimis nustatyta šio nutarimo 3 punkte, pagal kurį asmenų, turėjusių kitos valstybės pilietybę, vardai ir pavardės išduodamame Lietuvos Respublikos piliečio pase gali būti rašomi pagal tos valstybės piliečio pasą ar jį atitinkantį dokumentą.² Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymo 5 str. 5 d. nustatyta, kad duomenys asmens tapatybės kortelėje ir pase įrašomi lietuviškais rašmenimis, piliečio vardas (vardai) ir pavardė – Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių vardų ir pavardžių rašymą asmens dokumentuose, nustatyta tvarka.³

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau vadinama – Civilinis kodeksas) 2.20 str. yra įtvirtinta fizinio asmens teisė į vardą ir pavardę.⁴ Fizinio asmens vardą ir pavardę valstybė registruoja kaip civilinės būklės aktą asmeniui gimus ar vėliau keičiant savo vardą, pavardę (Civilinio kodekso 2.18 str.). Civilinio kodekso 3.282 str. nustatyta, kad civilinės būklės aktų įrašai įrašomi lietuvių kalba, vardas, pavardė ir vietovardžiai rašomi pagal lietuvių kalbos taisykles. Šios nuostatos įgyvendinimas iš dalies detalizuojamas Civilinės metrikacijos taisyklių 11 punkte, pagal kurį, registruojant ar įtraukiant į apskaitą užsienio valstybių piliečių ir asmenų be pilietybės bei jų vaikų civilinės būklės aktus, šių asmenų vardai ir pavardės civilinės būklės aktų įrašuose bei liudijimuose rašomi juos paraidžiui perrašant lotyniško pagrindo rašmenimis iš asmens tapatybės dokumento ar užsienio valstybės institucijos išduoto liudijimo. Vardas ir pavardė paraidžiui gali būti perrašyti be šalutinių (diakritinių) ženklų, jei techniškai jų įrašyti negalima. Tėvams pageidaujant vaiko vardą ir (ar) pavardę rašyti pagal tarimą ir (ar) sugramatinant, turi būti pateikiamas vaiko tėvų prašymas raštu ištaisyti jo vardą ir (ar) pavardę šių taisyklių nustatyta

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

² Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimas Nr. I-1031 „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ // Lietuvos aidas, 1991, Nr. 26-0.

³ Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymas // Teisės aktų registras, 2014 m. gruodžio 31 d., Nr. 2014-21281.

⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

tvarka.⁵ Nelietuviškų pavardžių rašybos taisyklių galima aptikti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo (toliau vadinama – Komisija) nutarimu patvirtintose Rašybos ir skyrybos nuostatose,⁶ tačiau jose yra dėstomos taisyklės rašybai mokslinėje literatūroje, reklaminiuose, informaciniuose leidiniuose, specialiuose tekstuose, taip pat oficialiuose dokumentuose, grožiniuose ir populiariniuose kūriniuose ir pan. – šiose nuostatose yra *expressis verbis* nurodyta, kad jos netaikomos asmenvardžių rašymui Lietuvos Respublikos piliečių asmens dokumentuose reglamentuoti ir šias taisykles nustato kiti teisės aktai.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos Seime yra įregistruotas Lietuvos Respublikos vardu ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projektas Nr. XIIP-1653(2). Pagal Lietuvos Respublikos Seimo elektroninės teisės aktų paieškos sistemos duomenis, prieš šį projektą nuo 1997 metų Lietuvos Respublikos Seime buvo pateikta dar 20 kitų įstatymų projektų, turėjusių reglamentuoti asmenvardžių rašybą dokumentuose,⁷ tačiau nė vienas iš šių įstatymų projektų nebuvo priimtas. Iš pastaruoju metu vykusių iniciatyvų teisėkūroje taip pat galima paminėti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. birželio 26 d. nutarimą Nr. 589, kuriuo buvo kreiptasi į Komisiją su siūlymu Komisijos nutarimu nustatyti taisykles, pagal kurias oficialiuose dokumentuose rašytini asmenvardžiai, taip pat ir kitų kalbų bei tie, kurių autentiška rašyba yra nelietuviška.⁸ Komisija savo 2013 metų ataskaitoje nurodė, kad buvo nepritarta Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateiktam Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl pasiūlymo Valstybinei lietuvių kalbos komisijai“ projektui, buvo atkreiptas dėmesys, kad siūlymas „teisės aktu – komisijos nutarimu nustatyti taisykles, pagal kurias oficialiuose dokumentuose rašytini Lietuvos Respublikos piliečių ir kitų asmenų asmenvardžiai, taip pat ir tie, kurių kilmė arba autentiška rašyba yra nelietuviška“ peržengia teisės aktų nustatytas komisijos įgaliojimų ribas, neaiškiai suformuluotas reglamentavimo objektas.⁹ Išvadoje dėl minėto naujausio

⁵ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. gegužės 19 d. įsakymas Nr. 1R-160 „Dėl civilinės metrikacijos taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2006, Nr. 65-2415.

⁶ Rašybos ir skyrybos nuostatos. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. birželio 19 d. nutarimas Nr. 60 // Valstybės žinios, 1997, Nr. 63-1490.

⁷ Lietuvos Respublikos Seimas. Teisės aktų paieška [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.rezult_l?p_nr=&p_nuo=&p_iki=&p_org=&p_drus=2&p_kalb_id=1&p_title=VARD%D8%20IR%20PAVARD%DEI%D8%20RA%20DOYMO%20DOKUMENTUOSE&p_text=&p_pub=&p_met=&p_lnr=&p_denr=&p_es=0&p_tid=&p_tkid=&p_t=0&p_tr1=2&p_tr2=2&p_gal=&p_rus=1> (žiūrėta 2015 m. lapkričio 30 d.).

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. 589 „Dėl pasiūlymo Valstybinei lietuvių kalbos komisijai“ // Valstybės žinios, 2013, Nr. 70-3532.

⁹ Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2013 metų veiklos ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.vlkk.lt/veikla/veiklos-ataskaitos>> (žiūrėta 2015 m. lapkričio 11 d.).

Lietuvos Respublikos vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projekto Komisija išdėstė poziciją, kad Lietuvos Respublikos piliečių vardai ir pavardės asmens dokumentuose turi būti rašomi lietuviškais rašmenimis, tačiau pritarė išimčiai, pagal kurią užsieniečių, įgijusių Lietuvos Respublikos pilietybę, vardai ir pavardės Lietuvos Respublikos išduodamuose asmens dokumentuose jų pageidavimu būtų įrašomi lotyniško pagrindo rašmenimis pagal dokumento šaltinį – kitos valstybės išduotą asmens dokumentą.

Tolesnei analizei reikšminga, ar šiame statutiniam reguliavime yra teisės spraga dėl asmenvardžių rašybos dokumentuose nelietuviškai klausimo. Teisės spragos kategorija moksle vertinama nevienareikšmiškai, pavyzdžiui, H. L. A. Hartas yra pasisakęs, jog kiekvienoje teisinėje sistemoje visuomet yra tam tikrų teisiškai nereguliuotų atvejų, kuriais teisė tam tikru atžvilgiu nediktuoja jokie sprendimo arba jo krypties, taigi ir pati teisė yra iš dalies neapibrėžta arba neužbaigta.¹⁰ H. Kelsenas teigia, kad net sutinkant su tuo, jog egzistuoja situacijų, kurioms neegzistuoja bendroji norma, tai nereiškia, kad teisė joms nepateikia atsakymo ir „ten, kur tradicinė teorija mano esant spragą <...> taikyti atskiros teisės normos neįmanoma, bet yra įmanoma taikyti teisinę tvarką“.¹¹ Analogiškai, Lietuvos teisės mokslas šiuo klausimu taip pat nevieningas.¹² Pagal teisininkų bendruomenėje vyraujančių supratimą, paprastai teisės spraga laikomi atvejai, kada statutinėje teisėje nėra kuriam nors visuomeniniam santykiui taikytinos normos, tačiau pripažįstantieji teisės spragos kategoriją autoriai išskiria didelę jos rūšių įvairovę, be kita ko, spragoms priskirdami ir atvejus, kada visuomeniniai santykiai teisės normomis yra sureguliuoti, tačiau jiems plėtojantis atsirado naujų, įstatyme nenumatytų, neaptartų situacijų; spragomis pripažįstami atvejai, kada įstatymų leidėjas santykių nereguliuoja dėl politinių, ekonominių ar kitokių priežasčių.¹³ Teismų praktikoje yra išspręstų bylų, kuriose pripažinta buvus teisės spragų, nors statutinėje teisėje buvo galima rasti normų, kurios, lingvistiškai aiškinant, galėjo būti taikomos.¹⁴

¹⁰ Hart H. L. A. Teisės samprata. Vilnius: Pradai, 1997, p. 417.

¹¹ Kelsen H. Grynoji teisės teorija. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 208.

¹² Baublys L. et al. Teisės teorijos įvadas. Vilnius: Leidykla MES, 2012, p. 228; Mikelėnas V., Mikelėnienė D. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999, p. 55; Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000, p. 241.

¹³ Baublys L. et al. Teisės teorijos įvadas. Vilnius: Leidykla MES, 2012, p. 226–228; Mikelėnas V., Mikelėnienė D. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999, p. 155–160.

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-478/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-171/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-80/2009.

Šiuo atveju statutinėje teisėje galima rasti blanketinių normų dėl asmenvardžių rašybos – Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymo 5 str. 5 d., Rašybos ir skyrybos nuostatose. Lietuvos Respublikos Seime buvo pakartotinai registruojami asmenvardžių rašybą išsamiai turėję sureguliuoti teisės aktų projektai, tačiau jie nebuvo priimti. Civilinės būklės aktų registravimo reguliavimas nėra visiškai suderintas su Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo 3 punkto nuostatomis, kadangi jos numato asmenvardžių rašybą dokumentuose ne tik lietuviškai, tačiau taip užrašyto asmenvardžio registravimas civilinės būklės aktų reguliavime nedetalizuotas. Be to, Aukščiausiosios Tarybos nutarime yra įtvirtinta išlyga tik asmenims, turėjusiems kitos valstybės pilietybę, bet nėra aptarta naujai gimusių vaikų Lietuvos Respublikos piliečių asmenvardžių rašyba, jeigu jų galimai įgyjama pavardė yra nelietuviška, kitos valstybės pilietybę turėjusių asmenų vaikų pavardžių rašyba; nelietuvišką pavardę santuokoje įgijusių asmenų pavardžių rašyba ir kt. Dėl to teisė atrodo nekoherentiškai, kadangi sunku rasti apčiuopiamą pagrindą šituos atvejus traktuoti skirtingai negu asmenų, turėjusių kitos valstybės pilietybę, o tai gali kelti abejonę, ar priimant galiojantį reguliavimą buvo apsvarstytos visos į jo taikymo sritį patenkančios situacijos. Šios aplinkybės liudija, kad Lietuvos statutiniame teisiniame reguliavime aptariamam klausimui galima išvelgti teisės spragą. Antra vertus, statutinėje teisėje yra ir eksplicitiškai išreikšto reguliavimo asmenvardžių rašybos dokumentuose nelietuviškai klausimu, todėl sudėtinga užtikrintai daryti vienareikšmišką išvadą dėl teisės spragos egzistavimo.

II. LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJA

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau vadinama – Konstitucinis Teismas) asmenvardžių rašybos asmens dokumentuose nelietuviškai klausimą yra sprendęs 1999 m. spalio 21 d. nutarime. Šiuo nutarimu Teismas pripažino, kad toks reglamentavimas, kai visų Lietuvos Respublikos piliečių vardai ir pavardės asmens dokumentuose rašomi lietuviškais rašmenimis, neprieštarauja Konstitucijai.¹⁵

2009 m. lapkričio 6 d. Konstitucinis Teismas priėmė sprendimą, kuriuo išaiškino minėtą 1999 metų nutarimą, atsakydamas į klausimus, ar Lietuvos Respublikos piliečio pase įrašius asmens vardą ir pavardę valstybine kalba, galima nurodyti asmens vardą ir pavardę kitokiais, ne lietuviškais, rašmenimis ir nesugramatinta forma ir ar galima tai nurodyti to paties paso kitų įrašų skyriuje.¹⁶ Teismas pasisakė, kad įstatymų leidėjas, nustatęs, jog asmens vardas ir pavardė Lietuvos Respublikos piliečio pase rašomi lietuviškais rašme-

¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimas.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. lapkričio 6 d. sprendimas.

nimis, turi diskreciją įteisinti ir tai, kad to paties paso kitų įrašų skyriuje asmens vardas ir pavardė būtų įrašoma nelietuviškais rašmenimis ir nesugramatinta forma, kai asmuo to pageidauja. Tokiu atveju įstatymų leidėjas turėtų nustatyti asmens vardo ir pavardės rašymo Lietuvos Respublikos paso kitų įrašų skyriuje nevalstybine kalba pagrindus.

2014 m. vasario 27 d. Konstitucinis Teismas išnagrinėjo dar vieną prašymą dėl ankstesnio nutarimo išaiškinimo, kuriuo pareiškėjas Lietuvos Respublikos teisingumo ministras klausė, ar įstatymų leidėjas turi teisę savo nuožiūra nustatyti asmenvardžių rašybos dokumentuose taisyklės, ar privalo atsižvelgti į atitinkamos valstybinę kalbos politiką koordinuojančios valstybės institucijos poziciją. Šiame sprendime Teismas nurodė, kad, kai įstatymų leidėjui nustatant asmens vardo ir pavardės rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase teisinį reguliavimą yra reikalingos specialios žinios, jis turi gauti specialių (profesinių) žinių turinčių asmenų (institucijų) poziciją, aiškius siūlymus, į kuriuos įstatymų leidėjas negali neatsižvelgti.¹⁷ Kitas šiuo 2014 m. vasario 27 d. sprendimu išnagrinėtas klausimas buvo, ar pagal Konstituciją gali būti nustatomos tik Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ 2 punkte nustatytos vardų ir pavardžių rašymo taisyklės, pagal kurias asmens vardas ir pavardė Lietuvos Respublikos piliečio pase rašomi lietuviškais rašmenimis ir pagal tarimą, ir ar jų keitimo negali inicijuoti net kompetentinga institucija (šiuo atveju – Komisija). Atsakydamas į šį klausimą, Konstitucinis Teismas išaiškino, kad įstatymu gali būti nustatytos ir kitokios asmens vardo ir pavardės rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase taisyklės nei nustatytosios šio Aukščiausiosios Tarybos nutarimo 2 punkte, kai jas keisti siūlo pagal Lietuvos Respublikos įstatymus iš profesionalių kalbininkų – lietuvių kalbos specialistų (o tiek, kiek leidžia įstatymai, – ir kitų lingvistikos šakų atstovų) sudaryta valstybės institucija, turinti įgaliojimus rūpintis valstybinės kalbos saugojimu. Taip pat Teismas paminėjo, kad esminės asmens vardo ir pavardės rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase taisyklės turi būti nustatytos įstatymu.

Iš šios Konstitucinio Teismo jurisprudencijos galima daryti išvadą, kad Konstitucijai neprieštarautų asmenvardžių rašyba dokumentuose nelietuviškais rašmenimis, jeigu kartu dokumente yra pateikiamas tas pats asmenvardis, užrašytas lietuviškais rašmenimis ir pagal lietuvių kalbos rašymo ir gramatikos taisyklės.

III. INDIVIDUALIUS GINČUS SPRENDŽIANČIŲ TEISMŲ PRAKTIKA

Individualius ginčus nagrinėjantys teismai aptariamam klausimui yra pasisakę civilinėse bylose, kuriose buvo sprendžiami klausimai dėl savivaldybių civilinės metrikacijos sky-

¹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. vasario 27 d. sprendimas.

rių įpareigojimo civilinės būklės aktus registruoti, asmenvardžius įrašant nelietuviškais rašmenimis arba ne pagal lietuvių kalbos rašymo ir gramatikos taisykles.

Civilinėje byloje Nr. 3K-7-20/2006, kuri buvo išnagrinėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 8 d. nutartimi,¹⁸ pareiškėja prašė įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybės Teisės departamento Civilinės metrikacijos skyrių įtraukti į apskaitą jos Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau vadinama – JAV) sudarytą santuoką, įrašant pareiškėjos pavardę lietuviškais rašmenimis, bet su tokia pačia galūne kaip ir vyro, t. y. „-us“. Pareiškėja nurodė, kad Civilinės metrikacijos skyrius atsisakė įtraukti į apskaitą jos ir suinteresuoto asmens JAV Nevados valstijoje sudarytą santuoką, motyvuodamas tuo, kad pareiškėjos pasirinkta sutuoktinio pavardės forma buvo su vyriška galūne ir neatitiko valstybinės lietuvių kalbos taisyklių. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad pareiškėja ginčo metu buvo Lietuvos Respublikos pilietė, jos nuolatinė gyvenamoji vieta – Lietuvoje. Sutuoktiniams buvo išduotas JAV Karson Sičio santuokų registracijos pažymėjimas, patvirtinantis, kad išduodant leidimą sudaryti santuoką pareiškėja pareiškė pageidavimą priimti vyro pavardę.

Teismas šioje byloje nurodė, kad pagal Civilinio kodekso 3.282 straipsnio, Valstybinės kalbos įstatymo 2, 15 ir 19 straipsnių, Civilinės metrikacijos taisyklių 7 ir 57 punktų nuostatas Lietuvoje civilinės būklės aktų įrašai įrašomi lietuvių kalba, vardas ir pavardė rašomi pagal lietuvių kalbos taisykles. Nutartyje pasiremta Komisijos pozicija, kad moterų pavardės pagal vyro pavardę daromos su priesagomis „-ienė“, „-(i)uvienė“, tais atvejais, kai norima turėti moters pavardės formą, kuri nenurodytų šeiminių padėties, pavardė iš vyriškos pavardės formos gali būti daroma su galūne „-ė“.¹⁹ Įvertinęs susijusį teisinį reguliavimą, šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad nebuvo pagrindo įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Teisės departamento Civilinės metrikacijos skyrių pakoreguoti civilinės būklės aktų įrašus ir išduoti santuokos liudijimą pareiškėjai įrašant jos pageidautą pavardę.

Kita byla šiuo klausimu buvo išspręsta Lietuvos Aukščiausiajam Teismui priėmus 2013 m. liepos 17 d. nutartį.²⁰ Šioje byloje į teismą kreipėsi pareiškėja, kuri buvo gi-

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-20/2006.

¹⁹ Šiuo aspektu pažymėtina, kad pagal Komisijos viešai paskelbtą poziciją už kitataučių ištekančioms moterims registruojant pavardės keitimą „patartina atsižvelgti į vyro giminės moterų pavardžių tradiciją: už lietuvių ištekančių kitataučių moterų pavardės sudaromos pagal lietuvių kalbos taisykles, o už kitataučių ištekančių moterų pavardės gali būti sudaromos arba pagal lietuvių kalbos taisykles, arba pagal kalbos, iš kurios atsinešama pavardė, taisykles (t. y. kaip vyro motinos, tetos ar senelės)“ (Valstybinė lietuvių kalbos komisija. Asmenvardžiai (interaktyvus). Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/aktualiausias-temos/asmenvardziai#avd_mot_kitatau> [žiūrėta 2016 m. vasario 3 d.]).

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. liepos 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-392/2013.

musi Lietuvoje, Vilniuje, tačiau Austrijos Respublikoje sudarė santuoką su Austrijos piliečiu, kurio pavardėje buvo raidė W ir Austrijos Respublikos kompetentingos institucijos išduotame santuokos liudijime pareiškėjos santuokos sudarymo metu įgyta pavardė yra nurodoma su raide W. Su prašymu įtraukti į apskaitą Austrijos Respublikoje sudarytą santuoką bei išduoti santuokos liudijimą kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Teisės departamento Civilinės metrikacijos skyrių, tačiau jis prašymo netenkino ir Lietuvos Respublikoje išduotame santuokos liudijime bei Lietuvos Respublikos pase buvo įrašyta pavardė su raide V vietoje raidės W. Pareiškėja prašė teismo įpareigoti Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Teisės departamento Civilinės metrikacijos skyrių pakeisti įrašą pareiškėjos santuokos liudijime ir santuokos sudarymo įrašė vietoje nurodytos pavardės su raide V įrašyti tą pačią pavardę su raide W bei išduoti naują santuokos liudijimą.

Šioje nutartyje išanalizavęs Konstitucinio Teismo jurisprudenciją Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad Lietuvos įstatymų leidėjas turi diskrecijos teisę nustatyti, jog to paties paso kitų įrašų skyriuje asmens vardą ir pavardę galima įrašyti nelietuviškais rašmenimis ir nesugramatinta forma, kai asmuo to pageidauja. Teismas nurodė, kad tokiu atveju įstatymų leidėjas turėtų nustatyti asmens vardo ir pavardės rašymo Lietuvos Respublikos paso kitų įrašų skyriuje nevalstybine kalba pagrindus, *inter alia*, tai, kokiais objektyviais kriterijais vadovaujantis asmens vardas ir pavardė Lietuvos Respublikos piliečio paso kitų įrašų skyriuje gali būti rašomi nelietuviškais rašmenimis ir nesugramatinta forma. Pasak Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, kol šis teisinis reglamentavimas nėra įgyvendintas teisės aktais, nėra galimybės tenkinti kasatorės reikalavimo, tačiau, Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui nustačius konkrečias taisykles, pagal kurias asmens vardas ir pavardė kituose paso įrašų skyriuose galės būti rašomi nelietuviškais rašmenimis nesugramatinta forma asmeniui to pageidaujant, kasatorė turės galimybę kreiptis dėl tokių įrašų atlikimo jos asmens tapatybę patvirtinančiame dokumente. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad asmenų vardai ir pavardės Lietuvos Respublikos pase ir pareiškėjai išduotame santuokos liudijime turėjo būti rašomi lietuviškai, pagal lietuvių kalbos rašybos ir gramatikos taisykles, raidėmis, kurios yra lietuvių kalbos raidyne.

IV. NAGRINĖJAMA APYLINKĖS TEISMO NUTARTIS

Naujausias įsiteisėjęs teismo sprendimas aptariamam klausimui yra Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-12434-294/2015. Šią bylą teismas išsprėdė kitaip negu buvo išspręstos ankstesnės – teismas patenkino prašymą įpareigoti Vilniaus miesto Civilinės metrikacijos skyrių pakeisti pareiškėjos pavardę bei išduoti naują santuokos liudijimą, įrašant pavardę su nelietuviška raide W.

Savo nutartyje teismas paminėjo ankstesnę Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prak-

tiką, kurioje nurodoma, jog panašioje situacijoje „nėra galimybės tenkinti kasatorės reikalavimo, tačiau, Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui nustačius konkrečias taisykles, pagal kurias asmens vardas ir pavardė kituose paso įrašų skyriuose galės būti rašomi nelietuviškais rašmenimis nesugramatinta forma asmeniui to pageidaujant, kasatorė turės galimybę kreiptis dėl tokių įrašų atlikimo jos asmens tapatybę patvirtinančiame dokumente“. Vilniaus miesto apylinkės teismas paminėjo, kad nuo cituotos nutarties priėmimo jau praėjo keleri metai, tokia teismų praktika yra negausi. Taip pat teismas pasirėmė Konstitucinio Teismo 2009 m. lapkričio 6 d. sprendimu, kuriame buvo išaiškinta, kad Konstitucijai neprieštarautų reguliavimas, numatantis galimybę asmenvardžius Lietuvos Respublikos piliečio pase įrašyti nelietuviškais rašmenimis nesugramatinta forma bei valstybine kalba. Grindžiant sprendimą taip pat buvo apeliuota į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją; tai, kad Lietuva yra tapusi Europos Sąjungos nare, dėl ko svarbią reikšmę yra įgijęs laisvo asmenų judėjimo principas. Teismas paminėjo, kad, remiantis Gyventojų registrų tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, Lietuvoje yra registruota kitų asmenų, kurių varde ar pavardėje vartojamas lotyniškas rašmuo W ir, uždraudus tai pareiškėjai, ji būtų nepagrįstai diskriminuojama. Teismas nurodė, kad atsižvelgia į tai, jog Komisijos atstovai pareiškimo tenkinimui neprieštaravo, tik pažymėdami, jog trūksta įstatymų leidėjų iniciatyvos ir aiškaus įtvirtinimo, kad lotyniški rašmenys leidžiami asmens dokumentuose. Be to, atkreipė dėmesį į tai, kad daug Lietuvos piliečių yra sudarę santuoką su kitataučiais; į asmens privataus ir šeimos gyvenimo neliečiamumo siekį. Nutartyje pripažinta, jog pareiškėjai sukeliama dideli nepatogumai, nes jos pavardė buvo rašoma kitaip negu sutuoktinio ir vaikų pavardė.

Išdėstęs savo motyvus, teismas konstatavo, kad „šioje byloje yra pagrindas nukrypti nuo teismų praktikos“, ir įpareigojo Vilniaus miesto Civilinės metrikacijos skyrių pareiškėjos pavardę pakeisti užrašant ją su raide W ir išduoti naują santuokos liudijimą.²¹

V. KUO VADOVAUTIS?

Taigi šiuo atveju bendrosios kompetencijos teismų precedentinėje teisėje galima rasti skirtingus atsakymus į nagrinėjamą klausimą. Pagal aptartą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką galiojantis teisinis reguliavimas interpretuotinas kaip leidžiantis asmenvardžius asmens dokumentuose rašyti tik lietuviškais rašmenimis, pagal lietuvių kalbos rašybos ir gramatikos taisykles. Tačiau pagal naujausią Vilniaus miesto apylinkės teismo precedentą šiai taisyklei yra leistinos išimtys. Interpretuojant Vilniaus miesto apylinkės teismo precedentinę taisyklę siauriausiai, išimtis reikalavimui rašyti

²¹ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-12434-294/2015.

asmenvardžius lietuviškai leistina, kada Lietuvos Respublikos pilietis sudaręs santuoką įgyja nelietuvišką pavardę. Įžvelgiant joje platesnį principą, išimtis apimtų ir daugiau situacijų, tačiau nėra aišku kiek.

Konkuruojant skirtingų pakopų precedentams paprastai pirmenybė teikiama aukštesnės pakopos teismo precedentui. Vadovaujantis šia taisykle, atsakymas būtų paprastas – prioritetas turėtų būti teikiamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentams. Tačiau ši taisyklė gali susidurti ir su kitomis precedentų konkurencijos išsprendimo taisyklėmis. Toliau yra pateikiamas teorinis vertinimas klausimu dėl žemesnių pakopų teismų precedentų konkurencijos su ankstesniais aukštesnių pakopų teismų precedentais.

Teoriniai aspektai

Nukrypimas nuo precedentinės taisyklės paprastai gali būti atliekamas arba konstatuojant, kad bylos yra skirtingos ir dėl to sprendinys skirtingai, arba sukuriant naują precedentą analogiškoje situacijoje. Aptariamoje situacijoje bylos buvo panašios, Vilniaus miesto apylinkės teismas nebandė to paneigti ir eksplicitiškai nurodė, kad nuo ankstesnės praktikos nukrypsta. Tai reiškia, kad buvo sukurtas naujas precedentas analogiškoje situacijoje.

Klausimu dėl savo doktrinos reinterpretavimo taip, kad ji būtų pakoreguota, ne kartą yra pasisakęs Konstitucinis Teismas. Koncentruotai apibendrinant jo doktriną šiuo klausimu, labiausiai yra vertos paminėti šios taisyklės: Konstitucinis Teismas yra saistomas savo sukurtų precedentų ir tuos precedentus pagrindžiančios oficialiosios konstitucinės doktrinos; saistanti precedentinė galia suponuoja teismui pareigą „užtikrinti konstitucinės jurisprudencijos tęstinumą (nuoseklumą, nepriešaringumą) ir savo sprendimų prognozuojamumą“; doktrinos reinterpretavimas taip, kad ji būtų pakoreguojama, yra leistinas išimtiniais atvejais, kai tai yra neišvengiamai, objektyviai būtina, konstituciškai pagrindžiama ir pateisinama.²²

Kalbėdamas apie savo doktrinos reinterpretavimą ją pakoreguojant, Konstitucinis Teismas paminėjo, kad jokio Konstitucinio Teismo precedentų pakeitimo ar oficialios konstitucinės doktrinos koregavimo negali lemti atsitiktiniai (teisės atžvilgiu) veiksniai. Būtinybę tam tikras oficialias konstitucines doktrininės nuostatas reinterpretuoti taip, kad oficiali konstitucinė doktrina būtų pakoreguota, gali lemti tik tokios aplinkybės, kaip būtinybė didinti galimybes įgyvendinti asmenų prigimtines bei įgytąsias teises ir teisėtus interesus, būtinybė labiau apginti, apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, poreikis sudaryti palankesnes sąlygas įgyvendinti Konstitucijoje deklaruotus lietuvių tautos siekius, kuriais grindžiama pati Konstitucija, būtinybė

²² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimas.

plėsti konstitucinės kontrolės šalyje galimybes, kad būtų garantuojamas konstitucinis teisingumas, užtikrinta, kad nė vienas teisės aktas (jo dalis), prieštaraujantis aukštesnės galios teisės aktams, neturėtų imuniteto pašalinimui iš teisės sistemos. Oficialios konstitucinės doktrinos (jos nuostatų) reinterpretuoti taip, kad oficiali konstitucinė doktrina būtų pakoreguota, yra negalima, konstituciškai neleistina, jeigu tuomet pakeičiama Konstitucijoje įtvirtintų vertybių sistema, sumažinamos Konstitucijos viršenybės teisės sistemoje apsaugos garantijos, paneigiama Konstitucijos, kaip vientiso akto, darnios sistemos, samprata, sumažinamos Konstitucijoje įtvirtintos asmens teisių ir laisvių garantijos, pakeičiamas Konstitucijoje įtvirtintas valdžių padalijimo modelis. Kiekvienas tokio oficialios konstitucinės doktrinos reinterpretavimo, kai oficiali konstitucinė doktrina yra pakoreguojama, atvejis turi būti deramai (aiškiai ir racionaliai) argumentuojamas.²³

Teorijoje teigiama, kad nuo teismo precedento gali būti nukrypstama, kada precedentinio sprendimo pagrindimas buvo ydingas; precedentu retai vadovaujasi; yra pasikeitęs socialinis, ekonominis kontekstas.²⁴ Tarp išskiriamų pagrindų teismui įveikti ankstesnį precedentą yra atvejai, kada dėl socialinių pokyčių precedente pasirinktas bylos išsprendimas buvo priimtinas buvusiai, bet ne dabartinei situacijai, kadangi, vėlesnėje byloje esant naujoms aplinkybėms, precedentas tampa netinkamu teisiųjų nuostatų įgyvendinimu, nes empiriniai efektai, kurie buvo pasiekti precedentinėje byloje, tokiu pačiu būdu negali būti pasiekti sprendžiamoje situacijoje; naujoje situacijoje precedento *ratio decidendi* lemia neigiamus naujus rezultatus; arba kada precedentiniame sprendime buvo padaryta klaida.²⁵ Pagrindais nesilaikyti pareigos vadovautis precedentais pripažįstami vėliau nutikę pokyčiai ar teisės raida, kurie turi įtakos ankstesnio sprendimo *ratio*; poreikis priimti sprendimą, atitinkantį naujas patirtis ir faktines aplinkybes; arba gali būti įrodyta, kad precedentas tapo žalingas teisės koherencijai ir nuoseklumui.²⁶

Šiame kontekste yra reikšmingas klausimas, ar esant šiems pagrindams iniciatyvos koreguoti teismų praktiką gali imtis tik tas pats teismas, kurio precedentas įveikiamas, ar ir žemesnių pakopų teismai.

Viena vertus, jeigu galima numatyti, kad aukštesnės pakopos teismas savo praktiką

²³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas.

²⁴ Goldstein L. et al. Precedent in Law. Oxford: Clarendon Press, 1987, p. 101.

²⁵ Bustamante T., Pulido C. B. et al. On The Philosophy Of Precedent Proceedings Of The 24th World Congress Of The International Association For Philosophy Of Law And Social Philosophy, Beijing, 2009. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2012, p. 53.

²⁶ Brenner S., Spaeth H. J. Stare Indecisus: The Alteration Of Precedent On The Supreme Court, 1946–1992. Cambridge: Cambridge University press, 1995, p. 8.

sprendžiamoje byloje pakoreguos, teisinga išeitis pirmosios instancijos teismui būtų daryti tą patį, tai yra spręsti bylą taip pat, kaip tą spręstų ir aukštesnės pakopos teismai, nes priešingu atveju pirmosios instancijos teismas būtų panaikintas. Be to, teigiama, kad laisva diskusija teismų sistemoje gali būti naudinga jos tobulėjimui – pasak A. Marmor, teisės statiškumas nepageidautinas, nes užkerta kelią teisminiam eksperimentavimui, inovacijoms ir kitiems potencialiai naudingiems socialiniams pokyčiams.²⁷ Kartais diskusija yra naudinga ir gali įtikinti persigalvoti net tą patį konkretų teisėją – JAV pastebėta, kad teismų precedentus įveikia net iš esmės tos pačios teisėjų kolegijos, kurios juos ir suformavo.²⁸ Moksle yra skiriamas dėmesys tokiam hipotetiniam scenarijui, pagal kurį žemesnių pakopų teismai vienodai imtų spręsti tam tikras bylas vienodai nesilaikydami kokio nors aukštesnio teismo precedento ir tokiu būdu priverstų aukštesnės pakopos teismą savo precedentą įveikti pakeičiant savo praktiką.²⁹ Pirmosios instancijos teismo „maištas“ gali būti naudingas net aukštesniam teismui nusprendus nekeisti savo praktikos, kadangi tai suteiktų progą teismui sutvirtinti savo precedentą papildomais argumentais.³⁰ Teismų laisvę alternatyviai interpretuoti teisę su teisės sistemos progresu sieja ir kiti autoriai.³¹ Žalia šviesa visų pakopų teismams dalyvauti diskusijoje į ją įneštų daugiau argumentų ir galėtų aktyviau skatinti raidą, prisitaikymą prie dinamiškų visuomeninių santykių. Kai kurių autorių manymu, yra svarbu, kad žemesni teismai kartais nepaklustų aukštesniems, kadangi kasaciniai teismai sprendžia ne konkrečias bylas, o teisę vertina abstrakčiai.³² Taip pat, atsižvelgiant į teisėjo nepriklausomumo principą, teigiama, kad pirmosios instancijos teisėjas neturi būti verčiamas priimti sprendimo, kuris yra galimai neteisingas, nors ir atitinka precedentinę teisę.³³ Žemesnių pakopų

²⁷ *Marmor A.* Should Like Cases Be Treated Alike? // *Legal Theory*, 2005, Nr. 11, p. 34.

²⁸ *Brenner S., Spaeth H. J.* Stare Indecisus: The Alteration Of Precedent On The Supreme Court, 1946–1992. Cambridge: Cambridge University press, 1995, p. 69.

²⁹ *Caminker R. H.* Why Must Inferior Courts Obey Superior Court Precedents? // *Stanford Law Review*, 1994, Nr. 46, p. 860.

³⁰ *Caminker R. H.* Why Must Inferior Courts Obey Superior Court Precedents? // *Stanford Law Review*, 1994, Nr. 46, p. 861.

³¹ *Caminker R. H.* Why Must Inferior Courts Obey Superior Court Precedents? // *Stanford Law Review*, 1994, Nr. 46, p. 860–864; *Fon V., Parisi F.* Judicial Precedents in Civil Law Systems: A Dynamic Analysis // *International Review of Law and Economic*, 2006, Nr. 26, p. 532.

³² *Komarek J.* Judicial Lawmaking and Precedent in Supreme Courts. London School of Economics law, society and economy working papers, 04-2011. Department of Law, London School of Economics and Political Science, London, UK, p. 23; 27.

³³ *Caminker R. H.* Why Must Inferior Courts Obey Superior Court Precedents? // *Stanford Law Review*, 1994, Nr. 46, p. 864.

teismų teisė nukrypti nuo precedentinės teisės neatsiejama nuo požiūrio, kad teismai teisės nekuria, o tik ją atranda, teisės aiškinimo procese išskaitydami tarp eilučių slypinčius atsakymus – jeigu vadovaujantis teisės aiškinimo taisyklėmis galima matyti, kad yra pagrindas įveikti ankstesnį teismo precedentą, būtent šiuo aiškinimu asmenys ir turėtų vadovautis, t. y., tokiu, kuriuo vadovautųsi tas pats teismas, jeigu ateityje nagrinėtų ginčą dėl aktualios situacijos.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra paminėjęs, kad teismo jurisprudencijos raidai kelią gali užkirsti stiprus nacionalinių teismų kliovimasis senais Europos Sąjungos Teisingumo Teismo precedentais.³⁴ Taip gali nutikti dėl to, kad, bylas sprendžiant pagal aukštesnės pakopos teismo praktiką, šios bylos tiesiog nesulauktų apeliacinių skundų ir nepasiektų aukštesnių teismų. Galimybę koreguoti teismų praktiką pripažįsta ir Europos Žmogaus Teisių Teismas, kuris ne kartą nurodė, jog precedentinės teisės raida savaime neprieštaruja tinkamam teisingumo vykdymui, kadangi lankstaus, besiplėtojančio požiūrio nebuvimas gali užkirsti kelią tobulėjimui.³⁵

Žinoma, yra ir priešingas požiūris. Nepaisant čia gausiai išdėstytų argumentų, saistančia pozicija pirmiausia reikėtų laikyti tą, kurios laikosi aukščiausios pakopos kasacinis teismas. Jos nepaisymas gali sukelti neapibrėžtumo, pažeisti asmenų lūkesčius, gali nukentėti teisinis tikrumas ir kiti svarbūs gėriai. Teisės filosofijoje yra nuomonių, kad teismo įsitikinimas precedentinio sprendimo klaidingumu savaime neturėtų būti pagrindas įveikti precedentą – priešingu atveju *stare decisis* doktrina galėtų tapti beprasmė.³⁶ Kai kurie autoriai nesutinka su aptarta žemesnių pakopų teismų laisve nukrypti nuo aukštesnių pakopų teismų praktikos ir teigia, kad nesuteikiant šios privilegijos būtų gaunama daugiau naudos, negu patiriama žalos dėl dažno nepagrįsto nukrypimo nuo precedentų ir atitinkamai didesnių bylinėjimosi sąnaudų.³⁷ Tokia pozicija yra pastebima ir Jungtinės Karalystės teismuose. Precedentinės teisės dinamiškumo poreikį Jungtinės Karalystės Lordų Rūmai aiškiai įvardijo 1966 metais, nurodę, kad nelankstus vadovavimasis precedentais gali lemti neteisingumą konkrečiose bylose ir sutrikdyti teisės plėtotę, todėl kartais nusistovėjusi

³⁴ *Ojanen T.* Between Precedent and the Present // *Turku law journal*, 2001, Nr. 3, p. 117.

³⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. balandžio 2 d. sprendimas byloje *Dimech prieš Malta*, pareiškimo Nr. 34373/13; Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Albu ir kiti prieš Rumuniją*, pareiškimo Nr. 34796/09 ir kt.

³⁶ *Schauer F.* Thinking Like a Lawyer. A New Introduction to Legal Reasoning. Cambridge: Harvard University Press, 2009, p. 59–60; *Brenner S., Spaeth H. J.* Stare Indecisis: The Alteration Of Precedent On The Supreme Court, 1946–1992. Cambridge: Cambridge University press, 1995, p. 8.

³⁷ *Caminker R. H.* Why Must Inferior Courts Obey Superior Court Precedents? // *Stanford Law Review*. 1994, Nr. 46, p. 865.

praktika turi būti koreguojama,³⁸ tačiau kada žemesnės pakopos teismas nukrypo nuo aukštesnės pakopos teismo praktikos, ši sprendimą apskundus, aukštesnis teismas, nors ir nepanaikino pirmosios instancijos sprendimo, bet griežtai pasmerkė tai, kad pirmosios instancijos teismas ėmėsi iniciatyvos koreguoti praktiką, nepaisant to, jog pateiktą teisės aiškinimą pripažino teisingu.³⁹

Apibendrinant, svarbu tai, kad apeliacinės ar kasacinės instancijos teismas, nagrinėdamas skundžiamo pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumą, iš esmės turi tik dvi pagrindines išeitis – pripažinti, kad skundžiamas teismo sprendimas yra pagrįstas arba kad jis yra nepagrįstas. Tai reiškia, kad pripažinęs, jog byloje turėjo būti įveiktas iki šiol galiojęs precedentas, apeliacinės ar kasacinės instancijos teismas neišvengiamai turės panaikinti arba pakeisti žemesnės instancijos teismo sprendimą, jeigu juo nebuvo nukrypta nuo šio precedento. Tai neleidžia įvardyti pirmosios instancijos teismo sprendimo niekaip kitaip, išskyrus kaip klaidingą. Pagal šį samprotavimą, esant pagrindui, žemesnės pakopos teismai privalo nesilaikyti aukštesnės pakopos teismo precedentinės teisės, priešingu atveju pirmosios instancijos teismo sprendimas būtų neteisėtas ir naikintinas. Vadovaujantis dažniausiai moksle minimais argumentais, šioje diskusijoje galima daryti išvadą, kad pirmosios instancijos teismų galimybė nukrypti nuo precedentų gali pasireikšti kaip užsitęsęs teismo procesas, tačiau gali suteikti naudos – galimai kokybiškesnę teismų praktiką per aktyvesnę diskusiją ir geriausio sprendimo paiešką. Pirmosios instancijos teismams nenukrypstant nuo aukštesnės pakopos teismų praktikos, daug bylų ir argumentų pastarųjų teismų net nepasiektų, todėl prielaidos tobulėti būtų apribotos.

Nukrypimo nuo precedentinės teisės pagrindai šiuo atveju

Kaip buvo minėta, konkuruojant skirtingų pakopų precedentams paprastai pirmenybė teikiama aukštesnės pakopos teismo precedentui. Aptariamas apylinkės teismo precedentas yra naujesnis už konkuruojančiuosius Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, bet laiko skirtumas šiuo atveju nedidelis. Teismų praktikoje ne visada naujumo požymis nurungia kitus veiksnius, kada tarpusavyje konkuruoja Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentai,⁴⁰ todėl šiuo atveju, kada konkuruoja apylinkės teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentai (pastarojo teismo – net daugiau negu vienas), pagal konkurencijos taisykles taikymo pirmenybė tektų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicijai. Tačiau

³⁸ House of Lords Practice statement (Judicial precedent) [1966] 1 w.l.r. 1234 (interaktyvus). Prieiga per internetą: <<http://www.uniset.ca/other/cs2/19661WLR1234.html>>, žiūrėta 2016 m. vasario 3 d.

³⁹ Stone J. Precedent and Law. Dynamics of Common Law Growth. Sydney: Butterworths, 1985, p. 235.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-508/2013.

apylinkės teismo aiškinimu tektų vadovautis, jeigu šiuo atveju buvo pagrindas reinterpretuoti teismų doktriną, ją pakoreguojant – aptariamoje situacijoje vienas reikšmingiausių klausimų yra tai, ar Vilniaus miesto apylinkės teismas pagrįstai įžvelgė pagrindą nukrypti nuo precedentinės teisės. Vadovaujantis realistiniu požiūriu, čia yra svarbiausia aukštesnių pakopų teismų pozicija būsimose bylose – jeigu ji neatitiktų aptariamoms Vilniaus miesto apylinkės nutarties, tai reikštų, kad šioje nutartyje teisė išaiškinta klaidingai ir nebuvo pagrindo reinterpretuoti teismo doktriną ją pakoreguojant.

Prieš aptariant doktrinos reinterpretavimo klausimą, verta paminėti vieną paprastai precedentų konkurencijos taisyklių kontekste neminimą pranašumą, kuris būdingas Vilniaus miesto apylinkės teismo nutarčiai – ji nebuvo apskūsta. R. Posneris ir W. Landes yra pastebėję, kad galimai pranašiausi teismų sprendimai yra savotiški „superprecedentai“, kurie būna retai cituojami, kadangi yra labai aiškūs ir jiems atsiradus teisminiai ginčai toje srityje tiesiog nebekyla.⁴¹ Tai, kad sprendimas nebuvo apskūstas, liudija apie jo įtikinamumą ir priimtinumą ginčo šalims. Antra vertus, asmenvardžių rašybos nelietuviškais rašmenimis įteisinimą pagrindžia tik vienas teismo sprendimas, todėl išvados apie jo įtikinamumą yra riboto reprezentatyvumo. Be to, Vilniaus apygardos teismas iš esmės taip pat buvo išsprendęs panašią bylą 2005 m. birželio 3 d. ir šis sprendimas buvo apskūstas bei panaikintas jau aptarta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 8 d. nutartimi. Tačiau tai, kad naujoji apylinkės teismo nutartis nebuvo apskūsta, gali būti vienu iš argumentų būsimas bylas nagrinėjant aukštesnių pakopų teismuose, kurie gali atsižvelgti į tai kaip į indikatorių, koks bylos išsprendimas gali užtikrinti teisinę taiką.

Taip pat verta paminėti, kad nelietuviškų rašmenų vartojimas oficialiuose šaltiniuose leidžiamas kitur – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2013 metais yra išaiškinęs, kad „juridinių asmenų pavadinimai gali būti ir su nelietuviškais rašmenimis ir tai nelaikytina Valstybinės kalbos įstatymo pažeidimu“.⁴² Galima abejoti teisės sistemos nuoseklumu, jeigu ji leidžia rašybą nelietuviškais rašmenimis, bet neleidžia jos fizinių asmenų varduose ir pavardėse. Pateisinant šį draudimą siekiu saugoti valstybinę kalbą, neaišku, kodėl grėsme valstybinei kalbai nelaikomas atitinkamas leidimas juridiniams asmenims, juolab kad fizinio asmens vardas ir pavardė sietini su pagarba individualiai žmogaus teisei. Tokia padėtis precedentinėje teisėje verčia ieškoti nuoseklumo, derinant bendrosios kompetencijos ir specializuotų administracinių teismų praktiką.

⁴¹ *Gerhardt M. J.* The Power of Precedent. New York: Oxford University Press, 2008, p. 177; *Landes W. M., Posner R. A.* Legal Precedent: A Theoretical and Empirical Analysis // *Journal of Law and Economics*, 1976, Nr. 49(19), p. 251; *Sinclair M.* Precedent, Super-Precedent // *George Mason Law Review*, 2007, Nr. 14.

⁴² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A³²⁵-764/2013.

Grįžtant prie teismų doktrinos reinterpretavimo klausimo, aptariamoje nutartyje pateiktas svarbiausias objektyvus konteksto pokytis nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedento atsiradimo buvo ilgiau užtrukęs įstatymų leidėjo delsimas sureguliuoti asmenvardžių rašybą asmens dokumentuose nelietuviškai. Vertinant, ar tai gali būti laikoma pagrindu nukrypti nuo ankstesnių precedentų, yra reikšminga (1) įstatymų leidėjo delsimas trukmė bei tai, ar (2) šiuo klausimu teisėje išties palikta spraga, ar tiesiog yra sąmoningai pasirinkta nenumatyti privilegijos.

Laiko intervalas tarp šių bylų nebuvo didelis – apie dvejus metus. Iš to, kas buvo aptarta, galima matyti, kad daug objektyvių reikšmingų konteksto pokyčių šiuo laikotarpiu nenutiko. Tačiau įstatymų leidėjo delsimas sureguliuoti ginčo santykius, išsprendžiant minėtus nesklandumus, kurie sudaro prielaidas teisės spragai, tęsėsi ilgiau negu dvejus metus – iš esmės nuo nepriklausomybės atkūrimo, ir šie dveji metai gali būti tiesiog sutapę su lūžio tašku, kada delsimas peržengė ribą. Jau buvo minėta, kad aptartas statutinės teisės kontekstas pasižymi teisės spragos požymiais. Konstitucinis Teismas yra paminėjęs, kad teisės spragų (neišskiriant nė legislatyvinės omisijos) pašalinimas yra atitinkamo (kompetentingo) teisėkūros subjekto kompetencijos dalykas,⁴³ galutinai pašalinti teisės spragas galima tik teisę kuriančioms institucijoms išleidus atitinkamus teisės aktus,⁴⁴ tačiau vien tai, kad atitinkamas teisėkūros subjektas tam tikrų santykių laiku nesureguliuoja teisiškai arba juos teisiškai sureguliuoja nepakankamai, nereiškia, kad teismai negali ir neturi vykdyti teisingumo. Tokiais atvejais nepaneigiama galimybė teismams tam tikru mastu teisės spragas užpildyti *ad hoc* ir taikant teisę, *inter alia*, naudojantis teisės analogija, taikant bendruosius teisės principus, taip pat aukštesnės galios teisės aktus, pirmiausia Konstituciją.⁴⁵ Ši galimybė jau buvo taikyta teismų praktikoje.⁴⁶ Jeigu sutiktume, kad aptariamu klausimu teisėje buvo spraga, lemiantis klausimas, sprendžiant, ar Vilniaus miesto apylinkės teismas teisingai pasirinko nukrypti nuo ankstesnio precedento, yra tai, ar buvo tenkintas Konstitucinio Teismo paminėtas kriterijus – kad įstatymų leidėjas santykių nesureguliuavo „laiku“.

Bet spragos pripažinimas čia gali būti diskusinis, nes Konstitucinis Teismas asmenvardžių rašybos klausimu nurodė, jog įstatymų leidėjas, nustatęs, kad asmens vardas ir pavardė Lietuvos Respublikos piliečio pase rašomi lietuviškais rašmenimis,

⁴³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d. nutarimas.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutarimas.

⁴⁶ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. liepos 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1436/2014; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. gegužės 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1252/2014.

turi diskreciją nustatyti ir tai, kad to paties paso kitų įrašų skyriuje asmens vardą ir pavardę galima įrašyti nelietuviškais rašmenimis ir nesugramatinta forma, kai asmuo to pageidauja.⁴⁷ Tai reiškia, jog Konstitucinis Teismas nepripažino tuo metu galiojusio reglamentavimo neteisėtu ir taip pat nėra nustatęs legislatyvinės omisijos. Tai, kad įstatymų leidėjui buvo pateikta daug projektų, savaime nėra pagrindas konstatuoti esant teisės spraga, galbūt net priešingai – patvirtina, kad įstatymų leidėjas yra informuotas, santykio nesureguliuoja valingai (nebent taip nutinka dėl politinių procesų sudėtingumo) ir asmenvardžių rašybos dokumentuose nelietuviškai klausimo nesureguliuojimas gali būti traktuojamas ne kaip spraga, bet kaip papildomos privilegijos nenumatymas.

Dėl šių priežasčių sunku vienareikšmiškai pripažinti, kad šiuo atveju Vilniaus miesto apylinkės teismo precedente pateiktas teisės aiškinimas idealiai dera su teismo precedento doktrina teismų precedentų įveikimo aspektu. Nors yra argumentų, kuriais remiantis reikia vadovautis naujausia Vilniaus miesto apylinkės teismo nutartimi, užtikrintą atsakymą dėl asmenvardžių rašybos dokumentuose vadovaujantis precedentine teise pateikti yra sudėtinga.

VI. ĮSTATYMŲ LEIDĖJO VAIDMUO

Taigi šiuo atveju precedentinė teisė pasižymi neaiškumu, kuris sukuria teisinį neapibrėžtumą. Dėl to gali nukentėti pasitikėjimas teisėtvarka, teisės sistemos autoritetas. Neapibrėžtumas gali lemti nenuoseklią praktiką visuomeniniuose santykiuose – kai kurias situacijas gali traktuoti skirtingai civilinės metrikacijos skyriai. Nekalbant apie potencialius nenuoseklumus tokiose pačiose situacijose, kaip ir naujausiame precedente (įgijus nelietuvišką pavardę santuokoje), praktikoje skirtingai gali būti traktuojami kiti atvejai, pavyzdžiui, kada siekiantis savo dokumentuose įrašyti savo asmenvardį nelietuviškai asmuo šį asmenvardį įgijo kitais būdais. Asmenys gali susidaryti lūkesčių, dėl kurių pagrįstumo gali kilti ginčų, pvz., Lietuvos Respublikos piliečiams siekiant suteikti vaikui Lietuvos Respublikos piliečiui vardą su nelietuviškais rašmenimis; ginčų gali kilti dėl to, kokie nelietuviški rašmenys priimtini – ar tik lotyniško raidyno, ar ir kitokie; sprendžiant, ar asmenvardis dokumente turi būti užrašomas tik viena, ar daugiau kalbų ir t. t. Precedentinėje teisėje įstatymai šitų situacijų atžvilgiu tiesiogiai nėra išaiškinti, todėl praktikoje gali pasitaikyti analogiškų situacijų, kurios būtų traktuojamos skirtingai, gali kilti ginčų ir tai yra nenaudinga daugeliu atžvilgių. Vienas iš efektyviausių būdų užtikrinti teisinę taiką šiuo atveju yra įstatymų leidėjui be delsimo suregulamentuoti asmenvardžių rašybą dokumentuose išsprendžiant aptartas problemas.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. lapkričio 6 d. sprendimas.

IŠVADOS

Bendrosios kompetencijos teismų precedentinėje teisėje galima rasti skirtingus atsakymus į klausimą dėl to, ar yra leistina asmenvardžių rašyba asmens dokumentuose nelietuviškais rašmenimis. Pagal precedentų konkurencijos taisyklės Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-12434-294/2015 (kuria buvo pripažinta, jog įstatymai leidžia pavardės rašybą su nelietuviškais rašmenimis) neturi taikymo pirmenybės prieš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką panašiose bylose. Vadovavimąsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentais, kurie nepripažįsta, jog galiojanti teisė leidžia asmenvardžių rašybą dokumentuose nelietuviškais rašmenimis, pagrindžia tai, kad šie precedentai buvo suformuoti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir yra palyginti neseni.

Vienas iš argumentų pagrįsti vadovavimąsi apylinkės teismo nutartyje pateiktu teisės aiškinimu yra poreikis naujai reinterpretuoti teismo doktriną ją pakoreguojant. Tokio reinterpretavimo pagrindas šiuo atveju gali būti išvelgiamas aplinkybėje, kad įstatymų leidėjas delsė sureglamentuoti asmenvardžių rašybą asmens dokumentuose nelietuviškai išsprendžiant su juo susijusias problemas. Įstatymų leidėjo delsimas šiuo atveju galėtų būti pagrindas reinterpretuoti teismų doktriną pripažinus dvi aplinkybes: (1) įstatymų leidėjas delsė sureglamentuoti asmenvardžių rašybą asmens dokumentuose nepagrįstai ilgai; (2) dėl to įstatymuose šiuo klausimu egzistavo teisės spraga.

Asmenvardžių rašybos nelietuviškai klausimu precedentinė teisė yra nevieninga, neaiški – be kita ko, dėl to, kad pasirinkus vadovautis apylinkės teismo precedentu kultų abejonių, kokiose situacijose taikytinas jame pateiktas teisės aiškinimas. Tokia padėtis gali sukelti teisinio neapibrėžtumo, asmenų lygiateisiškumo principo pažeidimų, todėl yra poreikis įstatymų leidėjui reglamentuoti asmenvardžių rašybos dokumentuose nelietuviškai klausimą norminiu teisės aktu.

LITERATŪRA

I. Teisės aktai ir teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimas Nr. I-1031 „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ // Lietuvos aidas, 1991, Nr. 26-0.
3. Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymas // Teisės aktų registras, 2014 m. gruodžio 31 d., Nr. 2014-21281.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

5. Rašybos ir skyrybos nuostatos. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. birželio 19 d. nutarimas Nr. 60 // Valstybės žinios, 1997, Nr. 63-1490.
6. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. gegužės 19 d. įsakymas Nr. 1R-160 „Dėl civilinės metrikacijos taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2006, Nr. 65-2415.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. 589 „Dėl pasiūlymo Valstybinei lietuvių kalbos komisijai“ // Valstybės žinios, 2013, Nr. 70-3532.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimas.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d. nutarimas.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas.
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. lapkričio 6 d. sprendimas.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutarimas.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimas // Valstybės žinios, 2012, Nr. 105-5330.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. vasario 27 d. sprendimas.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-20/2006.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. liepos 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-392/2013.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-478/2012.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-171/2012.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-80/2009.
21. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. liepos 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-1436/2014.
22. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. gegužės 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1252/2014.
23. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-764/2013.

24. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-12434-294/2015.
25. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. balandžio 2 d. sprendimas byloje *Dimech prieš Maltą*, pareiškimo Nr. 34373/13.
26. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Albu ir kiti prieš Rumuniją*, pareiškimo Nr. 34796/09 ir kt.

II. Specialioji literatūra

27. *Baublys L. et al.* Teisės teorijos įvadas. Vilnius: Leidykla MES, 2012.
28. *Brenner S., Spaeth H. J.* Stare Indecisus: The Alteration Of Precedent On The Supreme Court, 1946–1992. Cambridge: Cambridge University press, 1995.
29. *Bustamante T., Pulido C. B. et al.* On The Philosophy Of Precedent Proceedings Of The 24th World Congress Of The International Association For Philosophy Of Law And Social Philosophy, Beijing, 2009. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2012.
30. *Caminker R. H.* Why Must Inferior Courts Obey Superior Court Precedents? // Stanford Law Review. 1994, Nr. 46.
31. *Fon V., Parisi F.* Judicial Precedents in Civil Law Systems: A Dynamic Analysis // International Review of Law and Economic, 2006, Nr. 26.
32. *Gerhardt M. J.* The Power of Precedent. New York: Oxford University Press, 2008.
33. *Goldstein L. et al.* Precedent in Law. Oxford: Clarendon Press, 1987.
34. *Hart H. L. A.* Teisės samprata. Vilnius: Pradai, 1997.
35. *Kelsen H.* Grynoji teisės teorija. Vilnius: Eugrimas, 2002.
36. *Komarek J.* Judicial Lawmaking and Precedent in Supreme Courts. London School of Economics law, society and economy working papers, 04-2011. Department of Law, London School of Economics and Political Science, London, UK.
37. *Landes W. M., Posner R. A.* Legal Precedent: A Theoretical and Empirical Analysis // Journal of Law and Economics, 1976, Nr. 249(19).
38. *Marmor A.* Should Like Cases Be Treated Alike? // Legal Theory, 2005, Nr. 11.
39. *Mikelėnas V., Mikelėnienė D.* Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999.
40. *Ojanen T.* Between Precedent and the Present // Turku law journal, 2001, Nr. 3.
41. *Schauer F.* Thinking Like a Lawyer. A New Introduction to Legal Reasoning. Cambridge: Harvard University Press, 2009.
42. *Sinclair M.* Precedent, Super-Precedent // George Mason Law Review, 2007, Nr. 14.

43. *Stone J.* Precedent and Law. Dynamics of Common Law Growth. Sydney: Butterworths, 1985.
44. *Vansevičius S.* Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000.
45. Lietuvos Respublikos Seimas. Teisės aktų paieška [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.rezult_1?p_nr=&p_nuo=&p_iki=&p_org=&p_drus=2&p_kalb_id=1&p_title=VARD%D8%20IR%20PAVARD%DEI%D8%20RA%D0YMO%20DOKUMENTUOSE&p_text=&p_pub=&p_met=&p_lnr=&p_denr=&p_es=0&p_tid=&p_tkid=&p_t=0&p_tr1=2&p_tr2=2&p_gal=&p_rus=1> (žiūrėta 2015 m. lapkričio 30 d.).
46. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2013 metų veiklos ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.vlkk.lt/veikla/veiklos-ataskaitos>> [žiūrėta 2015 m. lapkričio 11 d.].
47. Valstybinė lietuvių kalbos komisija. Asmenvardžiai (interaktyvus). Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/aktualiausias-temos/asmenvardziai#avd_mot_kitataut> [žiūrėta 2016 m. vasario 3 d.].
48. House of Lords Practice statement (Judicial precedent) [1966] 1 w.l.r. 1234 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.uniset.ca/other/cs2/19661WLR1234.html>> [žiūrėta 2016 m. vasario 3 d.].

Johanas BALTRIMAS
Law Institute of Lithuania

RULING BY THE COURT OF FIRST INSTANCE IN REGARD OF LETTER W: A CASE STUDY IN RESPECT OF JUDICIAL PRECEDENTS

Summary

The article deals with the issue of Lithuanian case-law on the matter of spelling in personal documents with letters from non Lithuanian alphabets or disregarding rules of Lithuanian language grammar. Question of spelling foreign names in documents is of big political importance, since it has received a lot of public attention, in last few decades there were over 20 unsuccessful attempts to pass laws which lay down relevant regulation.

Particular focus of research is drawn upon Lithuanian case-law, where recently a judicial precedent occurred, which conflicts with earlier rulings. In a few cases the Lithuanian Supreme Court ruled for Lithuanian-only spelling in documents, but in 2015 a court of first instance (Vilnius county court) delivered a contrary ruling. It did not receive any appeals, therefore, came into force. Such status causes ambiguity when deciding, whether spelling of names in documents not in Lithuanian is prohibited by law.

The main objective of the article is to present relevant reasons for this question as far as it concerns the doctrine of judicial precedent. Accordingly, relevant statutory law and legal doctrine are evaluated. This led to finding that, following the conventional view, earlier case-law provides legal principles which should be currently applied. On the other hand, legal principle from the recent precedent could be binding if there was an adequate basis to overrule previous precedents. In the instant case such basis can be found in the fact that the legislature unjustifiably delayed the enactment of relevant rules and this caused a legal gap. Such unjustifiable delay may give courts the power to fill the legal gap by way of interpretation.

However, presence of these conditions for overruling are arguable and the most appropriate solution in this case is for the legislature to pass the law, which lays down the rules for the issue in question. Demand for such law is increased by the fact that current legal circumstances create uncertainty and may cause infringements of the right to equal treatment by the law.